

Nordic Freelance:

Forteller historiene om menneskene og stedene der redaksjonenes lys ikke når frem.

Av Jógvan H. Gardar

I går fikk jeg en bok i posten. På side 76 står dette utsagnet:

«Om vi hade en folkomröstning i dag skulle majoriteten av befolkningen här i lägren rösta för at gå ut i krig igen.»

Utsagnet kommer fra den 17 år gamle Bashir Mustafa Sayyed. Det har gått 40 år siden hans folk, saharawiene var i krig.

Bashir er født som flyktning, og bor i ørkenen – vest for hjemlandet hans Vest-Sahara. En konflikt få kjenner til, og enda færre med makt vil ta i. For Bashir og hans folk som lever i flyktningeleirene i den algeriske ørkenen er ventetiden det eneste de har. De vet ikke når, men konflikten må løses. På den ene eller den andre måten. De håper på en fredelig løsning. Men alt er i dagens situasjon mulig.

I den helt ferske reportasjeboka «Att svika ett folk», tar svenske Anna Roxvall og Johan Persson oss til Vest-Sahara, og forteller oss om en av verdens glemte konflikter.

Boka er resultatet av en mediebransje i endring, og en fortellertrang som de to, den skrivende Anna og den fotograferende Johan, ikke vil hindre i å komme ut. Takk for det.

Uroen, fortellerlysten og frustrasjonen

Lysten til å fortelle historier var ikke nok til å gi Anna Roxvall muligheten til å gjøre det. Uansett hvor dyktig hun var, og uansett hva hun leverte. Som frilanser, eller som midlertidig ansatt, så nådde hun aldri opp til den posisjonen som ga henne muligheten til å reise ut i verden. Som kronisk fersk i redaksjonene opplevde hun at det var kun de erfarne fastansatte som fikk reise ut. De som hadde ansettelsesforhold som varte lenger enn kanskje ni måneder.

Uroen og fortellerlysten var noe av det Anna Roxvall snakket om, da hun møtte nordiske frilansere i Malmø i september. Og frustrasjonen. Frustrasjonen over et frilansmarked som viste seg å være urimelig, og en utenriksjournalistikk der en ikke har tid og muligheter til å gå i dybden.

Hun innså at det ville ta mange år før hun kunne nå sitt store mål om å skrive om mennesker, steder og hendelser. Alt det som tar tid, og krever at vi stopper opp, og tenker oss om.

Reiste dit ingen andre reiste

Hun valgte å gå sine egne veier. Som frilanser. De første forsøkene på å reise viste seg å ikke være den beste løsningen. Det vil si, de store redaksjonene hadde folk på plass før hun rakk å ta flyet fra Sverige.

Derfor startet jakten på de historiene som lyset fra de vestlige redaksjonene ikke rekker frem til. Det førte henne, og etter hvert hennes faste reisekollega, fotografen Johan Persson, til Kongo. Og de rakk omtrent akkurat frem før borgerkrigen tok sitt ødeleggende grep om landet.

Afrika skulle bli deres viktigste arbeidsområde.

- Afrika - det er en hel verdensdel som nesten ingen dekker. I Midtøsten er den en journalist per kvadratmeter, sier Roxvall til tilhørerne i Malmø.

Som omtrent de eneste vestlige journalistene i Kongo fikk de anledning til å levere til de store redaksjonene. Til alle de som ikke så og hørte skrikene fra Kongo – før det smalt.

Siden reisen til Kongo har Anna og Johan reist og fortalte historier om mennesker og steder. Og de har lært hva som er deres styrker, og hva som er deres svakheter. De har blant annet blitt betydelig flinkere til å planlegge reisene, som ofte går til urolige områder.

Men de følte at de ikke fikk fortalt historiene skikkelig. Ofte var tema utenfor synsfeltet til redaksjonene. Ofte var spalteplassen begrenset – og interessen det samme - hos kjøperne.

I dette lå også at mulighetene til å levere som frilanser ble mer begrensede. Dårligere betalt, og mindre kjøpsinteresse hos økonomisk pressede redaksjoner.

Startet eget forlag

Da vokser idéen frem, om at når redaksjonene ikke har mulighet, eller vilje, til å ta inn frilansmaterialet, da må en finne andre løsninger.

Derfor valgte Johan Persson og Anna Roxvall i 2017 å bli forlagseiere, og utgivere av sine egne reportasjer.

- Vi kan ikke gjøre alt samtidig. Vi har gått bort fra multijournalistikken, der en skal ha med alt. I stedet har vi valgt å spesialisere oss på en fordypende utenriksreportasje i bokform, forteller Anna Roxvall.

De startet bokforlaget Myteri Förlag (www.myteriforlag.se). Og deres første prosjekt er Inifrån-serien.

- Det er en enkel idé. Vi skal dekke et tema, et spørsmål eller en hendelse per bok. Historiene skal fortelles med like mye tekst og bilder, sier Roxvall.

Første bok i serien handler om Burundi. "När folk väl har börjat döda varandra är det svårt att få dem att sluta" er tittelen. En bok om hvor vanskelig det kan være å bygge et demokrati, og hvor raskt det er å skape kaos og vold.

- Jeg blir ikke rik av disse prosjektene, men jeg blir en lykkelig journalist, sier Roxvall.

Vest-Sahara – en bortgjemt konflikt

Som journalist med interesser for maritime spørsmål, olje og fisk, og konflikter på disse områdene, da er Vest-Sahara et navn som dukker opp jevnlig. Her har europeiske selskap fått lov til å utnytte naturressursene i mange år, mens befolkningen sitter innestengt i flyktningeleirene i ørkenen. Og pengene for utnyttingen havner i Marokko.

I «Att svika ett folk» får vi møte dagens saharawiere gjennom samtaler, fortellinger og bilder. Med denne boka har de to journalistene dokumentert en for mange glemt historie, og et glemt folk.

Inifrån-idéen er en viktig tanke, med viktige temaer. Det handler om mennesker, steder og hendelser. Tekst og bilder. På papir.

Når jeg nå avslutter denne artikkelen nærmer jeg meg også slutten på boka. Jeg bløtar tilbake til side 181, der Anna Roxvall spør den tidligere soldaten Habib Lahwaimad, som har sittet i marokkansk fangenskap, om hvordan man overlever det han har opplevd:

«- Om det är meningen att du ska överleva så överlever du, der krävs bara tålamod.»